

Verder Vooruit met Voorlezen!

Van 31 januari tot en met 6 februari 2019 vind de **Poëzieweek** plaats. En wat is er nou leuker dan met kinderen aan de slag gaan met gedichten? Stichting Lezen biedt hiervoor graag de nodige inspiratie. De stichting geeft – met steun van stichting De Versterking – twee poëziebundels met bijbehorende lessuggesties (van Mariet Lems) cadeau. Alleen scholen die eerder meededen aan Vooruit met Voorlezen komen hiervoor in aanmerking.

Met welke gedichtenbundels ga je aan de slag? In groep 5/6 kun je werken met **SUPERGUPPIE IS ALLES** van Edward van de Vendel & Fleur van der Weel (illustraties) en in groep 7/8 met **ÉÉN GEDICHT IS NOOIT GENOEG**, een gedichtenprentenboek voor kinderen van 6 tot 106, samengesteld door de directeur van Stichting Plint, Mia Goes.

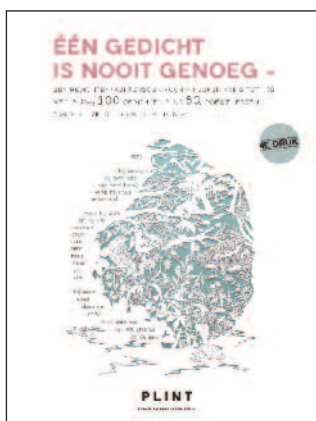
NB Op www.poezieweek.com/school/ en op [leesplan.nl/praktische tips](http://leesplan.nl/praktische_tips) vind je nog meer lessen bij gedichten.

OVER DE BUNDEL

lessen voor groep 7 en 8

Één gedicht is nooit genoeg door Mariet Lems

In het gedichtenprentenboek **ÉÉN GEDICHT IS NOOIT GENOEG** bundelde de directeur van Stichting Plint, Mia Goes, de 100 leukste, beste, mooiste

gedichten en beelden voor kinderen van 6 tot 106. Prachtig gecombineerd met de mooiste beelden van de beste illustratoren en beeldend kunstenaars. Met handige index achterin om snel een gedicht terug te vinden.

Om de vierde druk te vieren, heeft PLINT bij 52 gedichten van het boek 52 poëzielessen verzameld. De lessen staan op www.plint.nl/digitaal. Bij het boek horen

inlogcodes. Achter in het boek staat een handleiding met een jaaroverzicht, want elke week staat er een andere poëzieles klaar. De lessen zijn een aanvulling daarop.

Klein beginnen

gedicht Frank Eerhart beeld Iris la Rutte

ÉÉN GEDICHT IS NOOIT GENOEG, BLZ. 26

Vorbereiden: het gedicht scannen en een werkblad maken: (zie 3.)

1. Uitnodigen

Laat het gedicht op poster zien op het digibord. Lees het gedicht voor en laat een leerling voorlezen. Stel vragen: Waar gaat het gedicht over? Over welke periode van je leven? Leerde je dat allemaal tegelijk? Wanneer leerde je kijken? Hoe leerde je dat dan? Van wie? Wat heeft die mond met dat kijken te maken denk je? En het gezicht? Hoe? Welk gezicht denk je dat je voor het eerst zag? Wanneer leerde je spelen? Waardoor en van wie? Kun je uitleggen waarom de dichter zegt: 'Doosje open dicht'? Wanneer leerde je lopen? Hoe dan en van wie? Kun je uitleggen waarom de dichter volgens jou 'lampje knopje licht' schrijft?

Wanneer leerde je lezen? Hoe en van wie? Welke van deze vier leerdingen vind jij het belangrijkste en waarom? Meninge kunnen verschillen.

Is het een rijmend gedicht? Welke rijmwoorden? Noem nog meer woorden die op 'gezicht' en 'dicht' rijmen. Kun je sommige rijmwoorden ook in relatie tot dit gedicht gebruiken?

Gewicht: je werd alsmar groter. Plicht: je moest naar school en heel veel leren.

2. Rondkijken

Maak een woordveld rondom de zin: 'Ik leerde kijken.' Schrijf er woorden omheen van dingen, mensen, dieren, kleuren, die jij zag toen je heel klein was. Natuurlijk weet je de meeste dingen niet meer, maar je kunt het ook fantaseren rond je eerste herinneringen en wie er toen om je heen leefden.

Maak een woordveld rondom: ik leerde spelen. Schrijf er woorden omheen van dingen waar je mee speelde.

Gaven ze geluid? Hoe voelden ze aan?

Maak een woordveld rondom: ik leerde lopen. Schrijf er

woorden omheen van dingen die je associeert met leren lopen: vallen, handje vast, langs de tafel, etc. Waren er dingen in huis die je graag wilde aanraken toen je kon lopen?

Maak een woordveld rondom: ik leerde lezen. Probeer je je te herinneren hoe je de woorden ontdekte. Lazen je ouders voor? Weet je nog welke boeken? Welke boeken lees je nu graag? Ken je een gedicht dat je mooi vindt? Schrijf je gedichten?

3. Uitvoeren

Er is nu door iedereen genoeg materiaal verzameld voor een eigen ontdekgedicht. Niet alles wat opgeschreven is, hoeft te worden gebruikt. De leerlingen maken keuzes. Een dichter doet dat ook steeds: wat is het allermooist om te vertellen? Wat klinkt het mooist bij elkaar? Wat laat het mooist zien wat er gebeurde?

Geef de leerlingen een werkblad waarop de titel 'Klein beginnen' staat en de vier zinnen, verdeeld over de bladzijde: ik leerde kijken, ik leerde spelen, ik leerde lopen, ik leerde lezen.

Zorg voor genoeg ruimte onder elke zin, voor ongeveer vier zinnen. Het hoeven niet zoals in het gedicht alleen woorden te zijn, het mogen korte zinnetjes zijn, maar geen uiteenlopende verhalen. Opsommingen doen het altijd goed in een gedicht. Een gedicht houdt niet van woorden die geen functie hebben. Schrijven is schrappen. Tot de essentie komen. Het woord 'gedicht' betekent tenslotte: verdicht, dus ingedikt tot wat het belangrijkste is. Kijk dus kritisch naar wat je hebt geschreven en streep dingen door die te veel zijn of niet mooi in het geheel klinken.

Je kunt ook in tweetallen naar elkaars tekst laten kijken. Roept de tekst vragen op? Is alles begrijpelijk? Niet alles hoeft per se meteen begrepen te worden; een gedicht mag best raadselachtig zijn, maar het moet niet iets zijn dat nergens op slaat.

4. Presenteren

Niets zo spannend als wat iedereen heeft geschreven. Voorlezen is nooit verplicht, maar als er één schaap over de dam is, volgen er meestal meer.

Kunnen teksten verbeterd worden? De leerkracht kan suggesties geven, maar de leerling is degene die beslist of het veranderd wordt of niet. Taalfouten worden er op een later tijdstip uitgehaald.

Laat de leerlingen collages maken op posterformaat: kopieën van foto's van vroeger, plaatjes uit tijdschriften (scheuren is mooier dan knippen vanwege de scheurrand). Laat de leerlingen ook letten op kleur en compositie. De teksten worden uitgeprint en erop geplakt of met stift ertussen geschreven.

Maak een tentoonstelling van de posters. Geef er een titel aan, bijvoorbeeld 'Het Leeftijdmuseum' of 'Het Leermuseum' of iets anders wat de leerlingen verzinnen. Nodig de leerlingen van de onderbouw (groep 1 t/m 3) uit om te komen kijken. Laat leerlingen hun teksten voorlezen en in gesprek gaan. Wat weten de jongere leerlingen nog van vroeger? Op die manier wordt de ontluikende geletterdheid van de jongsten gevoed.

Wat je kan zien, maar niet kan horen

gedicht K. Schippers beeld Femke de Roos

ÉÉN GEDICHT IS NOOIT GENOEG, BLZ. 182

Voorbereiden: het gedicht gescand op het digibord. Teken- en schilderbenodigdheden klaarzetten.

1. Uitnodigen

■ A. Vraag aan de leerlingen of ze kunnen opnoemen wat ze vandaag aan geluiden gehoord hebben. De juf die iets uitlegde. Geschuifel van voeten. Stemmen. Stappen op de gang. Een vliegtuig in de lucht. Een voorbijscheurende brommer. Kun je het getik van de klok horen of zit je er te ver vandaan?

Zijn er ook dingen in de klas die je wel kunt zien, maar niet horen? Dat is lastig, want sommige dingen maken geen geluid als ze stilliggen, maar wel als ze opgepakt worden. Welke?

■ B. Laat het gedicht op het digibord zien en lees het voor. Vinden de leerlingen het waar wat er staat? Welke

voorwerpen kunnen best een beetje geluid maken? Wanneer? Worden alle genoemde woorden begrepen? Wanneer maakt een speld wel geluid? Denk aan het gezegde: je kunt een speld horen vallen. Wanneer wordt dat gezegd?

Er staat '(Fragment)' onder de titel. Wat zou dat betekenen? Dat is een grapje van de dichter. Er bestaat helemaal geen langer gedicht. 'Fragment' geeft aan dat het maar een deel van alle mogelijkheden is. Je kunt bladzijden vol schrijven met dingen die geen geluid maken. De lijst is sober: er staat niet welke kleur, niet van welk land de postzegel is. Kleed de lijst op het bord aan met toevoegingen, kleuren, specifieke dingen: een lamp aan het plafond, een standbeeld in de stad, een schilderij in het museum, een rebus in de krant etc.

2. Rondkijken

Vraag de leerlingen in gedachten in hun kamer thuis rond te kijken en dingen op te schrijven die daar geen geluid maken.

Daarna maken ze een lijstje van dingen op hun kamer die wel geluid maken, ook al hebben ze hun ogen dicht. Ook dingen die je op de gang hoort, beneden, buiten, als je op je kamer bent, of in bed ligt. Welke lijst is het langst?

3. Uitvoeren

Wie niet weet hoe te beginnen, schrijft boven aan het papier: WAT IK OP MIJN KAMER KAN ZIEN, MAAR NIET KAN HOREN en vervolgens welke dingen dat zijn. Ze maken een langwerpige gedicht zoals het voorbeeld, maar dan 'aangekleed', zoals bij het bestaande gedicht gedaan is. Na een paar regels schrijven ze MET MIJN OGEN DICHT HOOR IK ...

Lees het een paar maal door om te kijken of het mooi klinkt en het een bepaald ritme heeft.

4. Presenteren

Heel spannend wat iedereen op zijn kamer heeft aan stille en geluid makende dingen.

Voorlezen dus!

Een poster maken met de getekende/geschilderde of uit een tijdschrift gescheurde dingen en het gedicht erin geschreven of geplakt.

Twee nachten

gedicht Hans Hagen

beeld Saskia van der Linden

ÉÉN GEDICHT IS NOOIT GENOEG, BLZ. 35

1. Uitnodigen

Zet een wekker op je bureau. Stel hem in op de tijd dat je met het gedicht wilt beginnen. Beantwoord geen vragen over waarom. Hou het raadselachtig. Als de wekker afloopt klik je het gedicht aan op het digibord. Lees voor en laat het een leerling voorlezen. Wat vinden de leerlingen mooi, vreemd of raadselachtig? Waar gaat het gedicht in feite over? Wat wil de dichter graag voor elkaar krijgen? Dat de tijd sneller gaat of langzamer? Waar lees je dat in? Waarom tolt zijn hoofd? Lees de laatste twee regels nog eens. Hoe komt het dat die twee nachten er wel tien lijken? Iets waarop je wacht lijkt langer te duren dan in werkelijkheid. En andersom? Is het waar dat leuke dingen sneller voorbijgaan dan in werkelijkheid? De tijd neemt een loopje met ons. Ons gevoel klopt niet met de klok. Snappen de leerlingen de combinatie met de wekker? Omdat ze nieuwsgierig waren, leek de tijd misschien voorbij te kruipen. Je zit vol spanning te wachten: wanneer loopt hij af? Wat gaat er gebeuren?

2. Rondkijken

In het dagelijks leven gebeurt het continu dat de tijd ons in de maling neemt. Kunnen de leerlingen voorbeelden noemen van tijd die niet lijkt op te schieten? Gebeurt dat bij leuke of niet-leuke dingen? Bij minder leuke dingen - tandarts, Cito-toets, een spreekbeurt waar je tegen opziet etc. - gaat de tijd te traag. Maar bij leuke dingen in de toekomst ook: je kunt niet wachten tot je jarig bent, het duurt nog eeuwen voor het vakantie is; o, schoot die tijd nu maar eens op. Maar ben je eenmaal op vakantie, dan vliegt die voorbij, omdat je het er zo fijn vindt. Vraag de leerlingen een lijstje te maken van vervelende situaties waarbij de tijd te langzaam gaat en daarna een lijstje van leuke dingen die eigenlijk te snel voorbijgaan. Lijstjes maken helpt om op ideeën te komen. Al schrijvend schieten je nieuwe dingen te binnen. De leerlingen praten niet, omdat het niet leuk is als een

ander jouw vondst ook opschrijft.

Er is nu genoeg materiaal verzameld voor een verhaal of een gedicht. In dit geval kiezen we een gedicht, maar noem het liever een korte tekst, omdat het woord 'gedicht' veel kinderen blokkeert of tot rijm dwingt. Vraag de leerlingen van elk lijstje een onderwerp te kiezen.

3. Uitvoeren

Boven aan een blad schrijven ze: 'DE TIJD KROOP ALS EEN ...' en daaronder bij welke gebeurtenis hun tijd te langzaam ging. Vraag ze hun gekozen onderwerp met een paar korte regels te beschrijven. Waar was het? Waren er geluiden? Het hoeft niet uitgebreid. Hou het kernachtig.

Na een witregel schrijven ze de regel: 'DE TIJD VLOOG VOORBIJ', en de beschrijving van iets dat snel ging. Wie wil, schrijft onder aan het gedicht de conclusie, of een overweging, of een filosofie.

4. Presenteren

Voorlezen voor wie wil. Een belangrijk onderdeel van voorlezen is je tekst met elkaar delen. Wat is herkenbaar? Wat is invoelbaar?

De leerlingen maken een poster van de twee gebeurtenissen en schrijven de tekst erbij. Typen, uitprinten, uitscheuren en opplakken kan ook.

TIP!

Op leesplan.nl, pagina 'praktische tips' staat nóg een les bij ÉÉN GEDICHT IS NOOIT GENOEG.

De Zee

gedicht Judith Herzberg

beeld Anke Roder

ÉÉN GEDICHT IS NOOIT GENOEG, BLZ. 134

Vorbereiding:

- A. Verzamel schelpen en maak er eventueel met zand en andere bijpassende attributen een stilleven van op een dienblad op een grote tafel. Doe dat een dag voor de les. Laat leerlingen op het stilleven reageren, maar vertel nog niet wat de bedoeling is. Laat ze eventueel schelpen of andere bijpassende voorwerpen meenemen om het stilleven uit te breiden.
- B. Maak een liggend A4 met bovenaan de zintuigsymbolen oog, oor, neus, tong (voor smaak), vinger (voor tast) en een hart voor de emotie. In de kolommen eronder kunnen de leerlingen woorden schrijven.
- C. Scan het gedicht voor vertoning op het digibord.

1. Uitnodigen

- A. Maak een kring rondom de tafel en vertel dat dit in de kunst een stilleven heet. Filosofer met elkaar over het woord. Waarom zou het zo heten? Is het echt stil of horen ze er ook geluiden bij?
- B. Lees dan het gedicht voor. Wacht steeds even aan het eind van de regel: het wit erachter en er omheen is bedoeld om de lezer en de luisteraar de gelegenheid te geven zijn eigen gedachten in te vullen. Lees het nog een keer voor of laat het een leerling voorlezen.
- C. Vraag aan de leerlingen wat ze van het gedicht vinden. Wat vinden ze er mooi aan? Wat vreemd of onbegrijpelijk? Meninge n mogen verschillen. Er is niet één waarheid. Wat hoor je als je je handen als een schelp tegen je oren houdt? Probeer het uit. Het uitstekende deel van je oor heet oorschelp. Waarom denk je? Weet iemand wat een kokkel is? Waarom staat er een mosterdpotje? Kan het ook een ander potje zijn, bijvoorbeeld een jampotje of van sandwichspread? Misschien heeft de dichter dit gekozen omdat het mooi klinkt met kokkel. Je hebt dan drie keer een o achter elkaar, waardoor het net lijkt of het gedicht en beetje rijmt. Dat heet binnenrijm.

- D. Kunnen de leerlingen samen het geluid van de zee maken? Oefen met 'sssijij', van licht naar donker. Zorg er door tekens met je hand voor dat iedereen tegelijk van licht naar donker en weer naar licht gaat. Om ervoor te zorgen dat ze niet duizelig worden, geef je ook rusten aan. Lees nu het gedicht nog eens voor. De leerlingen begeleiden het gedicht met hun golvenstemmen.
- E. Het gaat in het gedicht alleen over het zintuig horen. Wat voor geluiden kun je nog meer aan het strand horen? Het gekrijs van meeuwen. Hoe klinkt dat? Kinderstemmen; wat roepen of zeggen die? Vraag de leerlingen naar een herinnering van een keer aan het strand in Nederland of in het buitenland.

2. Rondkijken

Vraag welke zintuigen er behalve horen nog meer zijn. Deel de zintuigbladen uit. Vraag na of iedere leerling een herinnering aan het strand in het hoofd heeft. Zeg dat je een voor een met hen de zintuigen langsgaat. Wat zag je op jouw gekozen plek aan het strand? Dingen, dieren, mensen, kleuren etc. Niet praten, anders schrijft iedereen hetzelfde op en het is juist leuk om origineel te zijn. Wat hoorde je voor geluiden op die plek? Denk aan ver weg en dichtbij. Waren er ook geuren? Wat at of dronk je er? De tast staat voor wat je aanraakte of wat jou aanraakte, dus bijvoorbeeld de wind door je haar, schelpen onder je voeten etc. Het hart staat voor emotie; hoe voelde je je daar?

3. Uitvoeren

Ieder heeft nu genoeg materiaal verzameld om een persoonlijke tekst te schrijven. Vraag de leerlingen te nummeren van 1 t/m 8, onder elkaar. Begeleid de leerlingen regel voor regel. Op de eerste regel komt de aanduiding van de plek. Dus bijvoorbeeld 'Op het strand van Alicante' of 'In de woeste zee van Zuid-Afrika'. Een aanduiding als een soort titel, dus zonder werkwoord en 'ik' erin.

- 1. Op de eerste regel komt de aanduiding van de plek. Dus bijv. Op het strand van Alicante of In de woeste zee van Zuid-Afrika. Een aanduiding als een soort titel, dus zonder werkwoord en ik erin.

- 2. Een zin met een werkwoord en ik erin: wat doe je/deed je daar?
- 3. Een zin met dingen die je daar zag, ver weg en/of dichtbij.
- 4. Is hetzelfde als regel 1, dus overschrijven
- 5. Een zin met geluiden erin.
- 6. Even overslaan!
- 7. Hetzelfde als regel een en vier, dus overschrijven
- 8. Hetzelfde als regel 2 maar je mag hem ook iets veranderen.

Nu overlezen wat je hebt en kijken wat je nog mist op regel 6.

4. Presenteren

- A. Voorlezen voor wie wil. Gaandeweg zal duidelijk worden hoe mooi die herhalingsregel werkt. En hoe goed we ons een beeld kunnen vormen bij het gedicht. Dat komt door het gebruik van de zintuigen. Schrijvers gebruiken de zintuigen ook om ons een verhaal in te trekken.
- B. Laat ook het gedicht op blz. 126-127 zien. Wat valt op aan gedicht en beeld?
- C. Vraag de leerlingen een strandschildering te maken. Zo eenvoudig en leeg mogelijk.
- D. In de lucht schrijven ze hun gedicht. Het is ook mooi om de zinnen met Linkprintletters te stempelen. Maak een tentoonstelling van de posters en laat zo mogelijk ook het stilleven erbij zien.